

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres van de Redactie: Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Zelbegravenis

ZELFBEGRAFENIS

”Maar hij, die het ene talent ontvangen had, ging heen en groef een gat in de grond en verborg het geld van zijn heer”. (Matth. 25 : 18)

Ontvangen talenten van de ten hemelgevaren en straks weerkerende Heer laten ons niet onberoerd. Ze veranderen ingrijpend heel ons leven. Je kunt er niet gewoon om doorleven alsof er niets gebeurd is.

Terstond, zo staat er, gingen zij die vijf en twee talenten ontvangen hadden ermee op pad en aan de slag. Op slag veranderde het heel hun leven. Als ze 's morgens wakker werden wisten ze al wat ze te doen hadden en waarvoor ze leefden. Ze hoefden zich geen dag meer te vervelen. Ze gingen echt niet met de armen over elkaar op de weerkeer van hun heer zitten wachten. Elke dag had zijn eigen vreugde en spanning van het handelen en winst maken met de talenten van hun heer.

Het kan ook anders. Dat zien we aan de derde knecht, met het ene talent. Maar ook bij hem verandert dat ene talent alles in zijn leven. Hebben de anderen ermee en ervoor en erdoor geléefd, — hij is eraan gestorven. Het is zijn dood geworden.

Want wat doet hij? Hij gaat heen, graaft een gat in de grond en begraaft zijn ene talent. Zijn talent? Neen, want het is het geld van zijn heer, die hem later zal verwijten het niet op de bank gebracht te hebben, zodat het met rente had kunnen worden opgevraagd.

Maar vanaf dat fatale ogenblik is de vreugde en de spanning weg uit zijn leven. Hij heeft het leven van zijn leven meebegraven. Wie zijn ene talent begraaft, begraaft zichzelf.

Wat zit daar bij die man nu achter?

Zijn heer noemt hem: boos, lui en onnut (vs 26 en 30).

Luiheid, daar zit vaak wat achter. Luiheid kan voortkomen uit angst voor risico's, of niet geïnteresseerd zijn in je omgeving. Luiheid heeft in de meeste gevallen een achtergrond. Verlamme lusteloosheid. Dat kan voortkomen uit een gevoel van minderwaardigheid, tekort gedaan zijn, tekort gehouden worden, en daarom wel tekort moeten schieten. Je blind staren op de ontbrekende el (Matth. 6 : 27). Vergelijken met anderen, die meer gekregen hebben en er meer van terecht brengen dan jij.

Dat deze jongen zo lui is, komt van de boosheid van zijn hart. Zijn hart staat niet goed tegenover zijn heer. Hij verwijt zijn heer later dan ook, dat hij wil maaien waar hij niet gezaaid heeft. Dat is een onbillijk verwijt, want wie ook maar één talent van de heer gekregen heeft mag zich met recht de koning te rijk voelen, want hij mag gaan als een boer over de akker, uitzaaiende het levende zaad dat óógst belooft.

De garantie van winst schuilt in het ontvangen talent. Wie in dat vertrouwen aan de slag gaat máákt er wat van.

Wat leeft er dus in het hart van die jongen? Wrok en ángst, want hij zegt zelf: ik was bevreesd. Wrok en angst. Daar komt de levensellende, de levensangst van die jongen om de hoek kijken. Hij heeft nooit uit de voeten gekund. Omdat hij bang was. Hij kon er niet tegen op. Hij durfde het leven niet aan. Hij ziet wel degelijk wat die andere twee bereiken, maar hij denkt maar: dat kan ik

C. P. Plooy

toch niet, met dat ene talentje, ... dat intussen toch maar zo'n f 4500,— bedroeg! Geen kleinigheid.

Wat een arm leven, als je nooit de minste wilt zijn, de kleinste, de laatste. En als je niets meer doet als je niet de beste, de eerste en de hoogste kunt worden.

Hij laat uit zijn handen vallen wat hij nog heeft. Hij begraaft het. En daar ligt dan dat geld, f 4500,— renteloos en nutteloos. Zoals die verloren penning uit die andere gelijkjenis. Daar lag die penning, jaren lang mis-

schien al, ergens tussen een paar planken van de vloer. Nutteloos. Renteloos. Waardeloos. Want geld is pas van waarde en levert wat op als het in de roulering komt, in de circulatie, in de handel, op de bank desnoods. Zo is het nu ook met ons leven, zegt de Here Jezus. Zo is het nu ook met de méns. Een verloren mens is als een verloren munt. Uit de circulatie van het koninkrijk Gods. Daarom waardeloos, renteloos, nutteloos. Ons leven is óns leven niet. Het is van de Heer (Zondag 1 H. Cat.). Hij is gekomen om te zoeken en te behouden wat verloren is. En als Hij het weergevonden heeft en ons weergegeven heeft, dan moeten wij het toch niet in de grond stoppen?

Als we in ons leven niets anders ondernemen dan onze eigen begravenis, zijn wij wondere ”begravenisondernemers”.

Wie begraaft wat hij heeft is niet waard dat hij leeft.

”Werpt de onnutte dienstknecht uit in de buitenste duisternis”.

Daar zal geweest zijn en tandengeknars. Vanwege alle gemiste kansen, en niet gebruikte gaven en niet bewandelde wegen. Het begon met wrok, het eindigt met wroeging.

Daar is maar één remedie voor.

Geloven in mijn getrouwe Zaligmaker, Jezus Christus, die met zijn dierbaar bloed mij heeft losgekocht uit de macht van de duivel, en Die mij zó bewaart, dat alle risico voor Hém is,

en Die mij ook door zijn H. Geest van harte willig en bereid maakt voortaan voor Hem te leven.

In Christus

(IV)

Par. 5.

In-Christus-zijn betekent:
zich in zijn invloedssfeer bevinden.

Het opschrift boven deze paragraaf is ontleend aan het woordenboek van R. Luther.¹⁾ In de vorige paragraaf stelden we, dat het *in* van *in Christus* niet te nemen is in lokale zin. Tenminste niet wanneer men dat, zoals veelal gebruikelijk, verstaat van het zich bevinden in een of ander ruimtelijke grootheid, in een lichaam of in een element. Nu zou men kunnen zeggen, dat zich in iemands invloedssfeer bevinden toch ook een plaatselijke aanduiding is. Men bevindt zich ergens. We zouden daar vrede mee kunnen hebben, mits men versta, dat wanneer men spreekt van zich in een invloedssfeer bevinden *in* toch instrumentele of causale betekenis krijgt. In Christus zijn, zo schrijft Luther ook, is onder de invloed, onder de inwerking van Christus' krachten staan. Ook wanneer men met Neugebauer in dezen zou willen spreken van een *Umstandsbestimmung* zou men van een lokale betekenis kunnen uitgaan: de omstandigheid staat om een zaak of gebeuren heen. Maar er gaat toch bepalende kracht van die omstandigheid uit. En met name is dat het geval wanneer het om een persoon gaat.

Wat we bedoelen zouden we met het volgende nader kunnen illustreren. We lezen in 1 Kor. 7, 14: ”Want

de ongelovige man is geheiligd in zijn vrouw en de ongelovige vrouw is geheiligd in de broeder.” De heiliging van de ongelovige echtgenoten is bepaald door het geloof van de anderen. Het is duidelijk, dat hier de ongelovige man of vrouw niet gedacht wordt zich te bevinden *in* de gelovige man of vrouw als een ruimtelijke grootheid. Wel bevinden ze zich onder zijn of haar invloedssfeer. De heiliging van de ongelovige wordt veroorzaakt of overgebracht door het gelovig-zijn van de broeder of zuster. We zouden hier *in* wel kunnen vertalen als *door*, zoals onderscheidene vertalingen doen, o.a. de S.V. en Can.V.²⁾

Iets dergelijks vinden we in Matth. 12, 24: ”Maar de Farizeeën hoorden het en zeiden: Deze drijft de boze geesten slechts uit *in* (S.V., N.V.: door) Beëlzebul, de overste der boze geesten.” De bedoeling is Christus te beschuldigen, dat Hij onder invloed van Beëlzebul zou staan, dat Hij door diens inwerking de boze geesten zou uitdrijven. Hier tegenover stelt Christus, dat Hij dit doet *in* (door) de Geest Gods, vs. 28.³⁾

De apostel Paulus gebruikt ook de uitdrukking *in de Geest*, bijv. Rom. 2, 29. S.V. heeft hier geest met kleine letter. N.V. spreekt van: naar de Geest. Greijdanus schrijft in zijn Commentaar op dit vs.: ”Geest ziet hier niet op het innerlijke van de mens tegenover vlees in vs 28, maar op de Heilige Geest... Hier wordt gesproken van de werkende oorzaak van de besnijdenis. *In* heeft nu instrumentele betekenis...”⁴⁾ Voorts 8, 9; 1 Kor. 6, 11. S.V. en N.V. hebben beide: door de Geest. In totaal komt deze uitdrukking zo'n

20 keer bij Paulus voor, tenminste volgens Bouttier.⁵⁾ Wat nu de betekenis betreft, ik citeer met instemming Ridderbos: "Er wordt niet een subjectieve bewustzijns-toestand, maar een 'objectieve' zijns-wijze mee aangeduid. De gedachte is, dat de gelovigen, zoals zij vroeger 'in het vlees' waren en door het vlees als zondige macht in hun bestaan bepaald waren, thans 'in de Geest', d.w.z. onder het regime, de bevrijdende heerschappij van de Geest gebracht zijn en daarom niet meer dienstplichtig zijn aan het vlees, noch onderworpen aan de gezindheid van het vlees, Rom. 8, 5-12. Of, zoals het in Rom. 8, 2 staat: zoals zij voorheen leefden onder 'de wet (d.i. de macht, de dwang) van de zonde en de dood', zo zijn ze thans vrijgemaakt door 'de wet (de macht, de heerschappij) van de Geest des levens in Jezus Christus.'⁶⁾

Zo zouden we nu ook *in Christus* willen verstaan: onder invloed van Christus zich bevinden, onder zijn bevrijdende heerschappij verkeren. Dat ligt, dacht ik, ook voor de hand. Wanneer in deze betekenis heeft bij een persoon — zie de genoemde voorbeelden — waarom zou het dan ook niet die betekenis hebben bij Christus? Hij is toch ook een Persoon! Waarom zou bij Hem *in* verstaan moeten worden in een andere zin, in corporatieve zin? En waarom zou, zoals Ridderbos stelt, het krachtens de corporatieve band met Christus als tweede Adam verbonden zijn, voorwaarde wezen om het zichzelf nu ook 'in de Geest' te weten?⁷⁾ Kunnen we dan in gemeenschap met Christus staan, één lichaam met Hem worden, zonder de werking van Gods Geest? Het is toch de Heilige Geest, die door de verkondiging van het heilig Evangelie het geloof in onze harten werkt, waardoor wij Hem worden ingelijfd!⁸⁾

1) R. Luther, *Neutestamentliches Wörterbuch*, 16te Aufl., Hamburg 1963, S. 141.

2) Zie ook Ridderbos, *a.w.*, 460.

3) Vgl. ook vs. 27 en de parallel-teksten in Mk en Lk.

4) *De brief van de apostel Paulus aan de gemeente te Rome*, Amsterdam 1933, I, 158.

5) *a.w.* 61. Ik heb hem niet nagerekend. Wel viel me op, dat hij ook noemt Gal. 6, 1: in een geest van zachtmoedigheid. Hier is toch niet de Heilige Geest bedoeld? Hoewel Greijdanus schrijft: "Hier zou gesproken kunnen worden van de Heilige Geest, die de zachtmoedigheid werkt, 5, 23. Maar we kunnen het ook nemen van de menselijke geest, die door Gods Geest zachtmoedig werd gemaakt en geheiligd werd." *De brief van de apostel Paulus aan de gemeenten in Galatië*, Amsterdam 1936, blz. 338. Zonder twijfel de Heilige Geest, zo meent P. Bonnard, *L'épître de saint Paul aux Galates*, Neuchâtel 1953 (C.N.T.)

6) *a.w.* 242.

7) *a.w.* 242.

8) Vgl. vr. en antw. 65 en 20 van de Heid. Cat. We komen op deze zaak nog terug.

Par. 6.

Nadere uitwerking van het in de vorige paragraaf gestelde.

Wanneer wij menen, dat *in Christus* de zin heeft van: onder de invloed van Christus, onder de inwerking van Christus, dan willen we daarmee niet stellen, dat overal waar in de Schrift *in Christus* voorkomt het zo vertaald of zo omschreven kan en moet worden. Er is hierbij nog wel enige variatie aanwezig.

Vooreerst zij opgemerkt, dat *in Christus* wel voorkomt in afhankelijkheid van een daaraan voorafgaand woord. Zo bijv. geloof. Daar wij gehoord hebben van 'uw geloof *in* Christus Jezus, Kol. 1, 4. Christus Jezus is hier voorwerp van het geloof. Overigens is het nog niet zo zeker of 'geloof *in*' wel voorkomt in de Schrift.¹⁾ Voorts: hopen. Indien wij alleen voor dit leven onze hoop *in* (N.V.): op) Christus gebouwd hebben, 1 Kor. 15, 19. Ook nog: roemen. Die *in* Christus Jezus roemen en niet op vlees vertrouwen, Fil. 3, 3. Christus Jezus is hier het voorwerp van de roem.

Vervolgens is ook van belang wie het subject is van *in Christus*, nl. of gesproken wordt van God die handelt in Hem, dan wel mensen. Wanneer wij bijv. in 2 Kor. 5, 19 lezen: dat God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende was, dan mogen we het niet voorstellen alsof God onder invloed van Christus zou handelen of onder diens inwerking. De bedoeling is, dat God door het werk van Christus, door de verzoening, die Hij aanbracht de wereld met Zichzelf verzoenende was. Wij zouden ook kunnen zeggen: God was de wereld met Zichzelf verzoenende door de invloed, die van Christus uitging, door de verzoenende werking, die van Hem uitging. Hier is dan ook enig onderscheid met een ander grieks woord (*dia*), dat ook met *door* vertaald kan worden. Met *in* wordt gewezen op de werking, die van Christus uitgaat, een causale zin laat zich gelden.²⁾ Wel schrijft Grosheide, die beslist van de lokale betekenis van *in* wil uitgaan, op ons vs: "Vóór Christus immers kunnen we *in* niet instrumentaal nemen, slecht lokaal." Maar hij vervolgt meteen: "In het werk van Christus, zó als Hij

op aarde als ambtsdrager werkte, bracht God de verzoening tot stand."³⁾ Het gaat dus toch om de werking, die van Christus uitging. Wij zijn gerechtvaardigd *in* (door het bloed van Christus, Rom. 5, 9. Ridderbos tekent hier bij aan: "het gaat hierbij thans niet over het geloof als de weg en het middel der rechtvaardiging, maar over het bloed als de bewerkende oorzaak of grond (*in*)."⁴⁾

Van *in Christus* met God als subject wordt verscheidene keren in de brieven van Paulus gesproken.

Reeds met betrekking tot de schepping. Want in Hem zijn alle dingen geschapen, Kol. 1, 16. Christus is wel niet de Auteur van de schepping, maar heeft toch wel meegewerkt in het tot stand komen van de schepping. "De woorden 'in Hem geschapen', zo schrijft Ridderbos, "zullen naar analogie van Ef. 2, 10 verstaan moeten worden en zeggen dan, dat het scheppingswerk Gods in gemeenschap met en door de machtswerking van Christus tot stand kwam."⁵⁾

Meestal echter heeft het betrekking op de verlossing. We noemden reeds 2 Kor. 5, 19. Ook Rom. 3, 24 kwam reeds ter sprake. Voorts Ef. 1, 19e. "En hoe overweldigend groot zijn kracht is aan ons, die geloven, naar de werking van de sterkte zijner macht, die Hij heeft gewrocht in Christus, door Hem uit de doden op te wekken en Hem te zetten aan zijn rechterhand in de hemelse gewesten..." Heel het heils-

H. Venema

handelen Gods aan en met Christus wordt ons voor de aandacht gesteld en daarin heeft de kerk haar rijkdom. Belangrijk is ook Gal. 3, 14: "Zo is de zegen van Abraham tot de heidenen gekomen in Jezus Christus, opdat wij de belofte des Geestes ontvangen zouden door het geloof." Greijdanus tekent hier bij aan: "in Christus Jezus als de fontein, uit welke die zegen opspringt en voortvloeit."⁶⁾ De belofte des Geestes of de beloofde Geest ontvangen we maar niet automatisch door ons zijn in Christus als een ruimtelijke grootheid, maar door het geloof in Christus in Wie, door Wie God ons heil werkt, en door Wie Gods heil op ons inwerkt.

Nog verscheidene andere Schriftplaatsen kunnen genoemd worden: Ef. 1, 3e. v.; 4, 32; Fil. 3, 14; Kol. 2, 15; 1 Thess. 5, 18 en misschien zijn er nog wel meer.

In Christus, waarbij God het subject is, wil dus zeggen, dat God handelt door Christus, door de werking, die heilswerking, die van Christus uitgaat, of ook door het heilswerk, dat God aan en door Christus tot stand bracht. *In* heeft hier instrumenteel-causale betekenis. Christus is niet maar instrument, er gaat ook werking, persoonlijke werking van Hem uit.

Ook zouden er nog Schriftplaatsen te noemen zijn, waar niet zozeer van een handelen Gods gesproken wordt, als wel van de aanwezigheid in Christus van voor ons bestemde heilsgoederen. Bijv. Kol. 2, 3: "Christus, in Wie al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn." Maar ook hier is Christus geen bewaarplaats zonder meer. "In wie", zo stelt Ridderbos, 'd.w.z. in zijn persoon, zijn komst, zijn werk, zijn dood en opstanding en verhoging.'⁷⁾ Voorts Rom. 8, 39. Of, om ook eens een plaats buiten de brieven van Paulus te noemen, 1 Joh. 5, 11: "En dit is het getuigenis: God heeft ons eeuwig leven geschonken en dit leven is in zijn Zoon." Hierbij tekent Greijdanus o.m. aan: "Het leven kan de mens alleen toevloeden uit, en geschonken worden door Hem, Joh. 3, 16, 36."⁸⁾

Ook hier gaat er dus werking uit van Christus, van de persoonlijke en historische Christus.

Meer dan met God als subject komt *in Christus* voor met een menselijk subject. Zo vaak, dat wij er niet aan kunnen denken alle in aanmerking komende Schriftplaatsen op te noemen.⁹⁾ We hebben er ook reeds melding van gemaakt, hoe men hierbij nog allerlei onderscheidingen en indelingen maakt, waarbij men het ook belangrijk acht of er staat in Christus, in Christus Jezus of in de Here.¹⁰⁾ Wij gaan daar nu maar aan voorbij, omdat het voor ons doel niet van direct belang is.

Wij noemen nu een paar voorbeelden van *in Christus* met een menselijk subject.

Gal. 2, 17a: Maar indien wij, trachtende in Christus gerechtvaardigd te worden...

De betekenis hiervan zouden we aldus omschrijven: trachtende gerechtvaardigd te worden door het heilswerk, dat Christus heeft verricht en onder welks heilzame invloed men weet te verkeren. Greijdanus merkt bij deze plaats o.m. op: "Het is hier causaal: om, vanwege, ter oorzake van Christus;..."

2 Kor. 5, 17: Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping: het oude is voorbijgegaan, zie het nieuwe is gekomen.

Bij dit vs tekent Grosheide aan: "In Christus verstaan wij als steeds bij Paulus. Het betekent Christus ingelijfd te zijn, lid van Zijn lichaam en daarom ge-

heel door Hem geregeerd worden, deel hebben aan de vruchten van Zijn werk, maar ook door de mystieke band aan Hem verbonden, bewust leven tot Zijn eer, Rom. 16, 7. *In* is lokaal te nemen, in de sfeer van."¹¹⁾ Wij kunnen ons met wat Grosheide vooreerst noemt best verenigen. Blijkbaar — immers: maar ook — is Grosheide echter van oordeel, dat het door de mystieke band aan Christus verbonden zijn nog iets apart, iets onderscheidens is van het eerst genoemde. Maar waar zou dat onderscheid in bestaan? Wat is het onderscheid tussen geheel door Christus geregeerd worden en het bewust leven tot zijn eer? M.i. is dat onderscheid niet aan te geven. Daar komt nog bij, dat Grosheide in een noot aangeeft, dat *in* hier zoveel betekent als door de dood zijns Zoons, Rom. 5, 10. Het gaat hier wel duidelijk om de heilswerking, die van Christus uitgaat. Daardoor ontstaat een nieuwe schepping.

In de Schrift is ook meer dan eens sprake van mensen, die in Christus gestorven zijn of van doden, die in de Here sterven, 1 Kor. 15, 18; 1 Thess. 4, 16; Openb. 14, 13. Wiskerke schrijft: "sterven-in-de-Here, d.i. in gemeenschap met Christus."¹²⁾ Een onnauwkeurigheid, waaraan wel meer zich schuldig maken. Want *in* Christus sterven is niet hetzelfde als *met* Christus sterven, Rom. 6, 8; Kol. 2, 20; 2 Tim. 2, 11. Grosheide spreekt bij 1 Kor. 15, 18 van "die hopen op Christus de dood ingingen". Er ligt m.i. meer in. Het gaat hier om mensen, die sterven, terwijl ze betrokken zijn geworden in het verlossingswerk van Christus. Of, naar Neugebauer, de doden in Christus zijn zij, die bepaald zijn door wat Christus voor hen gedaan heeft: dood en opstanding.¹³⁾ Indien nu Christus niet opgewekt is, dan is er in werkelijkheid geen heil en verlossing aangebracht.

Belangrijk is ook de Schriftplaats Rom. 12, 5: zo zijn wij, hoewel velen, één lichaam in Christus, maar ieder afzonderlijk leden ten opzichte van elkaar.

Ridderbos stelt: "Zowel de karakteristieke uitdrukking 'de velen' als de bepaling 'in Christus' zijn ontleend aan de bekende terminologie, die het begrepen zijn van de velen in de Een, het gerepresenteerd worden van de gemeente door Christus, aanduidt."¹⁴⁾ Maar waarom zouden we het zo stellen? Is de eenheid der gemeente alleen maar een zaak, dat ze allen samen door Christus gerepresenteerd worden? Beter kunnen we ons met Greijdanus verenigen: "In Hem, de van God gezonden en gezalfde Verlosser, zijn de gelovigen één lichaam. In Hem rust die eenheid, Hij is de eenheidsband, uit Hem leven de gelovigen, door Hem zijn zij met elkaar op die wijze verbonden of verenigd." Er gaat werking uit van Christus. Dank zij de heilzame werking, die Christus uitoefent, zijn de velen, alle gelovigen, één. "...de kerk", zo schrijft Jager, "bestaat uit mensen, die door het geloof aan Christus verbonden zijn. De gemeenschap met Christus is een geloofsgemeenschap."¹⁵⁾ En Michel merkt op, dat het lichaam van Christus niet een sociologische of organisch verstandene eenheid is, maar eensdeels de door de genadegaven krachtig werkende tegenwoordigheid van de gekruisigde Heer, andersdeels het op elkaar aangewezen zijn van mens tot mens.¹⁶⁾ Men vergelijk hierbij ook Gal. 3, 28b: gij allen zijt immers één in Christus Jezus. Hoe zijn ze zo één geworden? Wel, omdat ze allen gedoopt zijn, wat inhoudt, dat ze zich met Christus bekleed hebben, vs 27. Het gehoor geven aan het verlossend werk van Christus maakt hen één.

Voor we nog andere voorbeelden noemen willen we eerst de vraag nader onder de ogen zien, die zich nu wel aan ons opdringt nl. de vraag: wat doet ons in Christus zijn?

1) Vgl. de in par. 5, noot 5 genoemde Commentaar van Greijdanus op Gal. 3, 26. En ook Bouttier *a.w.*, 36.

2) Vgl. wat we reeds aanhaalden in par. 2 van Greijdanus in zijn Commentaar op Rom. 3, 24 en van Grosheide op Ef. 1, 3. Er wordt nog wel meer onderscheid tussen *door* en *in* genoemd. Zo stelt Bouttier, dat meestal bij *door* het werkwoord in de aoristus staat, bij *in* in het praesens, *a.w.* 32.

3) *De Tweede Brief aan de Kerk te Korinthe*, Kampen, 2e dr. 1959, blz. 170. Soms wordt *in Christus* ook wel getrokken bij *God was*. Hiervan schrijft Grosheide: "De verklaring God was in Christus, toen Hij de wereld verzoende, verdient geen aanbeveling. *God was in Christus* is een uitdrukking, die nergens een parallel vindt en *in Christus* wordt doorgaans van een zijn van de mens of van een werking Gods gebruikt, vgl. Rom. 6, 23; 8, 1, 39; 1 Kor. 1, 30; Gal. 2, 17; Ef. 3, 11 enz." *a.w.* 169, n. 77.

4) *Aan de Romeinen*, 110.

5) *Aan de Kolossenzen*, Kampen, 1960, blz. 138. Vgl. ook blz. 139, 140 waar Ridderbos uitvoerig over het *in Hem geschapen* schrijft. Zijn conclusie is: "In heeft hier dus de locale zin, welke door Liddell-Scott nader wordt onderscheiden als *in one's hands, within one's reach or power*; vgl. voor dit *in* ook Rom. 8, 9; 2, 12; 3, 19." Al wordt hier gesproken van 'locale zin', duidelijk is, dat het hier gaat om de invloed, die werking die Christus uitoefent.

- ⁶⁾ Kommentaar Galaten, 217.
⁷⁾ Aan de Kollossenzen, 166.
⁸⁾ De brieven van de apostelen Petrus en Johannes, en de brief van Judas, Amsterdam, 1929, blz. 523.
⁹⁾ Zie voor een overzicht bij Neugebauer, 65f.
¹⁰⁾ Zie par. 1.
¹¹⁾ In zijn reeds genoemde Commentaar. Vgl. ook Neugebauer, 111.
¹²⁾ J. R. Wiskerke, *Léven tussen sterven en opstan-*

- ding*, Goes, 1963, 233.
¹³⁾ a.w. 111.
¹⁴⁾ Paulus, 414. Zie ook zijn Komm.
¹⁵⁾ H. J. Jager, *Enige opmerkingen over Romeinen*, college-dictaat, verslag en uitgave geheel buiten verantwoordelijkheid van de auteur, blz. 249. Vgl. ook blz. 74 e.v. over Romeinen 6.
¹⁶⁾ O. Michel, *Der Brief an die Römer*, Göttingen, 1957, S. 266.

Kerkelijk leven

DE OPEN BRIEF EN DE KERK

Monnikenwerk om te antwoorden op de aanvallen, die op de Open Brief gedaan worden?

Misschien wel, maar ook dat werk kan nog wel eens enig nut hebben.

Ds. Meijer heeft een bespreking in elk geval gemakkelijker gemaakt, omdat hij ten aanzien van de Open Brief en de Kerk tot een aantal conclusies is gekomen (Kerkblad Overijssel, Gelderland en Utrecht, 16 sept. 1967).

Zijn eerste conclusie is, dat volgens de O.B. de Kerk niet is te kennen aan haar volle belijdenis, doch aan haar geloof in de fundamentele waarheid van de liefde Gods voor zondaren.

Daar staat in de O.B. nl. te lezen: "Dat de liefde alle voorliefde voor eigen ideeën overwint om elkaar te vinden bij de fundamentele waarheid van de liefde Gods voor zondaren." Ik dacht, dat dit een schriftuurlijke waarheid is, die ons met name in de Evangelieën en de brieven van Paulus telkens weer voorgehouden wordt.

Ds. Meijer zal toch niet willen ontkennen, dat de christelijke liefde alle voorliefde voor eigen ideeën kan en moet overwinnen en evenmin, dat de liefde Gods voor zondaren een fundamentele waarheid is.

Hierover is, dacht ik, onder ons geen verschil van mening.

Alleen maar ds. Meijer trekt uit het boven geciteerde een conclusie, die in de O.B. niet te vinden is, nl. dat de Kerk haar belijdenis moet versmallen tot die ene waarheid van Gods liefde voor zondaren. Tot wat men vroeger noemde een evangelie op een stuivertje.

Maar dit staat in de O.B. noch direkt noch indirekt te lezen.

Wanneer ds. Meijer op het verband van het citaat had gelet en voorts ook op hetgeen verder in de O.B. staat, was hij voor deze onjuiste conclusie bespaard gebleven.

Aan het slot wordt b.v. uitdrukkelijk gesteld, dat de eenheid der kinderen Gods alleen kan worden beleefd door het blijven in de waarheid. De waarheid, dus niet maar één waarheid.

De tweede conclusie van ds. Meijer is, dat de O.B. het laakt in de brs. dat ze de Here Jezus in de vrijmaking zijn gevolgd. Wie ben ik dan in 1944 gevolgd, zo vraagt ds. Meijer.

Ds. Meijer formuleert zijn conclusie wat vreemd. Hij zal bedoelen, dat volgens de O.B. vrijmaking niet was een volgen van de Here Jezus.

Ook deze conclusie van ds. Meijer is fout, omdat hij weer enkele zinnen buiten hun verband leest.

Vlak onder het door hem geciteerde staat nl. te lezen, dat we de vrijmaking beleven als een noodzakelijke, maar niettemin pijnlijke breuk met broeders van eenzelfde huis.

Die beleving missen we te veel bij de aanhangers van het vrijmakingsgeloof.

Op blz. 4 van de O.B. staat voorts: "dat wij een goed vertrouwen hebben op onze Here Jezus Christus met betrekking tot de daad der vrijmaking, die wij in 1944 stelden in gehoorzaamheid aan Zijn geboden."

Wij erkennen ook, dat deze gehoorzaamheid door de H. Geest is gewerkt. De vrijmaking was een daad van bekering, waar ze naar Gods wet en tot Gods eer werd verricht.

Het misverstand is bij ds. Meijer aanwezig, eenvoudig omdat hij niet heel de beschouwing over het vrijmakingsgeloof in de O.B. heeft gelezen, althans niet in zijn beoordeling heeft betrokken.

De derde conclusie is, dat op de achtergrond van de O.B. een kerkbegrip staat, als zou de Kerk een verzameling zijn van alle uitverkorenen uit alle christelijke instituten, waarbij de vraag naar welk instituut Christus Zijn volk roept op de achtergrond wordt gedrongen.

Deze conclusie wordt niet nader toegelicht. Daarom is niet na te gaan, waarop ds. Meijer deze conclusie baseert.

De O.B. laat zich er ook helemaal niet over uit. Het lijkt me weinig aannemelijk, dat alle O.B.-ondertekenaars een zelfde kerkbegrip hebben.

Wat is eigenlijk een kerkbegrip?

Wel is duidelijk, dat de ondertekenaars van de O.B. zich geroepen vonden deze brief te zenden mede op grond van hetgeen wij naar de Schrift in Zondag 21 belijden.

Conclusie 4 is grotendeels een herhaling en vervolg op conclusie 1.

Daar wordt gesteld, dat volgens de O.B. eenheid met de syn. gereformeerden te vinden is bij de fundamentele waarheid van de

J. Meulink

liefde Gods voor zondaren, waarbij dan de hele belijdenis buiten werking gesteld wordt.

Bewust of onbewust pleit dus de O.B. voor leervrijheid.

Ds. Meijer concludeert hier toch wel heel lichtvaardig.

Over een eventueel samengaan met de syn. gereformeerden wordt in de O.B. heel wat anders gezegd.

Daar wordt gesproken over het tucht bedienen om eigen voorkeursmeningen te doen triumferen. Een ernstige zaak, toen en nu!

Het negeren van art. 31 K.O. Een groot kwaad, toen en nu!

Voorts wordt gesproken over de aanpak van het oecumenisch probleem, het Schriftgezag, de Kerkregering.

Dat is nog al wat. Het is trouwens beknopt opgesomd in de O.B. omdat het hierin bepaald niet ging om deze verhouding tot de syn. geref. kerken maar om hetgeen zich in eigen kerken afspeelt.

Het is voor ieder onbevooroordeeld lezer zonder meer duidelijk, dat van een eenheidskerk met als basis alleen de waarheid van de liefde Gods tot zondaren, in de O.B. geen sprake is.

Ds. Meijer komt tot zijn conclusies doordat hij niet zorgvuldig genoeg gelezen heeft en omdat hij wantrouwend gelezen heeft.

Hij en vele anderen zien blijkbaar in de O.B. een nieuwe belijdenis van een aantal nieuwlichters.

Maar ook dan was het toch plicht geweest wat zorgvuldiger te zijn met de exegese.

Waarom dan niet de ene plaats met de andere vergeleken en het verband goed in de gaten gehouden?

Wanneer ds. Meijer de Schrift exegetiseerde op deze wijze, zou hij tot vreemde conclusies kunnen komen.

Laat ik een simpel voorbeeld noemen.

In 2 Thess. 3 : 10 schrijft Paulus: "hebben wij u bevolen, dat zo iemand niet wil werken, hij ook niet ete."

Stelt eens voor, dat ds. Meijer aldus hierover ging preken.

Brs. en zrs., Paulus stelt hier de eis, dat alleen zij, die willen werken, mogen eten. Uw kleine kinderen echter willen niet werken, dus mogen zij ook niet eten.

Derhalve brs. en zrs., naar het woord van Paulus vermaan ik, geeft uw kleine kinderen niet te eten, laat ze de hongerdood sterven.

Wat zou dat een dwaze preek zijn.

Inderdaad, maar waarom springt men dan wel zo dwaas om met die O.B.

Het is overigens niet zo iets als een nieuwe belijdenis.

Het is niets dan een brief, die een aantal brs. schreef aan de Tehuisgemeente om deze gemeente te sterken en vast te houden.

Curatoren

In aansluiting op het Kort Verslag van de vergadering der Curatoren op dinsdag 12 september (zie Opbouw van 22 sept.), maak ik het volgende bekend. Op een Senaatsvergadering op maandag 11 sept. en op bovengenoemde vergadering van Curatoren heb ik ongeveer het volgende gezegd:

"Ik kan niet inzien, dat de conclusie van het redactionele artikel in Opbouw van 8 september inzake de attesten-kwestie verkeerd is. Een attest van een kerkeraad, die van oordeel is "dat de "Open Brief" geen ge-

H. J. Jager

wichtige oorzaken van nadenken geeft" wordt niet aanvaard voorzover het de belijdenis betreft. Als "goed getuigenis van belijdenis en wandel" kan het alleen gelden, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaats gevonden. Wat voor zin heeft dit alles, indien de onderzochte broeder, die "van oordeel is dat de "Open Brief" geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft" zou worden toegelaten? Het attest van zijn kerkeraad wordt niet aanvaard. Wordt zijn eigen "attest", gelijkloeiend aan dat van z'n kerkeraad, dan wel geaccepteerd? Waarom dan het attest van de kerkeraad niet aanvaard?

Ik kan onze conclusie niet fout vinden.

Maar als de broeders collega's verklaren, dat hun bedoeling door ons niet juist is verstaan en weergegeven, dan aanvaardden we die verklaring. Het is ons niet duidelijk wat die bedoeling dan wel is. Maar we willen hun verduidelijkte bedoeling graag in Opbouw opnemen.

Wat de kwestie betreft, dat wij geschreven hebben over "de meerderheid van de Senaat", meen ik, dat daarmee niets onrechtvaardigs of immoreels is gedaan. Hoogstens zou men kunnen zeggen, dat wij vooraf aan de collega's hadden moeten zeggen, dat wij ons over dit attestenbesluit in de pers zouden uitspreken.

Maar afgezien van deze "kwesties" verklaar ik, aan de uitvoering van dit attestenbesluit niet te zullen meewerken. Ik acht het immoreel, wat mijzelf betreft, aan aankomende studenten of examinandi eisen te stellen, waaraan sommige professoren en lectoren niet voldoen. Zij zijn immers kerkleden, die zich stellen onder de tucht van een kerkeraad, wiens attest voor de Senaat niet geldt als een goed getuigenis van belijdenis. Hier wordt gemeten met twee maten."

De bedoeling van het attestenbesluit is mij, noch op de vergadering van de Senaat, noch op die van de Curatoren duidelijker geworden. Zonder twijfel zal Opbouw nog gaarne een verduidelijkte bedoeling opnemen.

Gart

GART

Gart is de tuinman voor een dag in de week. Alleen voor het ruwe tuinwerk. Geen echte tuinman — maar hij heeft veertig jaar „in de bos gewerkt”, en weet dus het nodige van snoeien en kappen, rooien en wieden. Hij kan „kerstboompjes” zo zorgvuldig verzetten, dat ze er „de volgende week niets meer van vernemen”. Maar hij weet ook alles van brandhout zagen en timmeren, van verven, carbolineren en metselen, van loslopende konijnen vangen (die de bloemperken aanvreten) en hij kent de trucs om de reeën uit de rozenbedden te houden. Die trucs zijn niet allemaal even mooi; als je Gart gelooft zou hij die brutale dieren ook wel in de hand weten te krijgen!

Gart rekent erop, dat hij dinsdag om zeven uur een dagprogramma met je kan bespreken, al zou je nog in pyama lopen. Gart kan niet wachten want het leven is kort en er is veel werk. Daarom werkt hij maar door als je tegen hem spreekt. En laat hij zich tot een kwartiertje praatpauze verleiden, dan werkt hij dat kwartier vanavond door. Gart laat zich niet betalen voor een kletspraatje — hij is geen dominé, zegt hij.

Ondanks zijn hoge tempo gaat er rust van hem uit. Terwijl hij werkt denkt hij aan het volgende karwei. Hij werkt aan het volgende karwei terwijl hij nadenkt: over het leven, over de mensen, over God de Schepper, over het wonder van de schuldvergeving, of over Jan en Tijmen, die hem dringend gevraagd hebben morgen te helpen hooien. Gart is attent en vrolijk en gelovig en ondeugend en een beetje vuil en zo vlug als kwikzilver. Hij kan veel verzetten op een dag, omdat hij goed doordacht werkt. En omdat hij van het leven houdt, met al zijn verrassingen. Als hij ernstig kijkt neemt hij je vermoedelijk in de maling — en als hij van het komende zonde-loze leven spreekt lacht hij over zijn hele gezicht!

Hij is dan ook geen volbloed Veluwnaar. Zijn vader was een Zwitsers soldaat, die bij onze koloniale reserve diende, toen nog in Harderwijk gelegerd. Toen zijn contract afgelopen was trouwde hij een degelijk meisje van de Veluwe, en verwekte zonen en dochteren. Een hok vol jongen, zegt Gart. De jonge mannekes moesten mee aanpakken, zodra ze „de benen onder 't gat konden krijgen”.

Garts eerste baan, dertig cent per dag, lag een uur ver van huis; door het bos liep die weg. Langs de plek, waar het volgens de winteravondverhalen spookte. Gart was vaak bang geweest. Hij had er ook wel eens wat meegemaakt. Eenmaal, toen ritselde er wat in de struiken, tenminste dat dacht Gart. Hij is gaan rennen tot hij thuis kwam. Maar nu is Gart niet bang meer. Hij vreest nu de Heere, en dan valt er verder niet veel meer te vrezen. Vindt hij.

Hij had als jongen gehoord, dat zijn vader uit Zürich kwam. Gart reist graag — dus hij is in Zürich gaan kijken. Toen hij merkte, dat de burgemeester van Zürich van achteren net zo heet als Gart, is hij maar gaan kennismaken. Jazeker Gart, had de burgemeester gezegd, wij moeten familie van elkaar zijn; maar jullie huis staat er niet meer.

Hij heeft 'al enkele waarschuwingen van de oude dag gehad — maar daar stoort hij zich niet aan. Liever werken voor zijn plezier, dan op bed liggen voor een anders verdriet. Om het geld hoeft het niet, want hij kan toch niets meenemen en hij kan zich redden. Hij heeft het vroeger heel wat minder gehad. Zijn geheugen is best: hij kan nog goed vertellen van zijn beste vrouw, die zo zuinig was dat hij een huisje overhield. Van zijn ondeugende bengels, die het allemaal veel verder brachten dan Gart: een is ambtenaar, een is leraar, een is..... Ja, en een zoon is in de oorlog doodgeschoten. Maar hij lacht alweer als hij vertelt van de veertig jaren, die hij voor de jonker heeft gewerkt!

Hard werken „in de bos”. De opzichter was niet gemakkelijk. Het loon was zuinig: vijftig cent per dag. En toen het zestig werd moesten de mannen er een paar uur langer voor werken. 's Winters kon je wel thuisblijven, want dan werd er niet gewerkt. Maar je bleef niet thuis, dus er werd gestroopt. Want ze brulden van de honger, thuis. Gart heeft — om eerlijk te zijn — vier zware varkens gestroopt. Maar dat is nu wel verjaard, dacht hij. Over reeën en konijnen praat

hij maar niet eens.

Als de jonker zijn winterjachten hield was Gart bij de drijvers. Een goed dagloon en vorstelijke fooien van de gasten. Met zo'n gelukkige combinatie van ontzag en vrijmoedigheid nam Gart die gasten waar. En hij beschrijft ze met mensenkennis.

Zo bijvoorbeeld van de vroegere prins, die zijn hele cognac flesje achtermekaar leegdrank (vanwege de bittere kou meneer) en toen zijn hert mis schoot. En van de adjudant die het gemiste hert gauw even neerlegde, en toen deed of de prins het geschoten had. De prins leek het zelf wel te geloven! Verder weet Gart van de prins geen kwaad.

Over die baron, die met zijn fonkelnieuwe bruidje had staan vrijen op een jagerspost, en die een koppel varkens onbeschoten liet passeren. Gart betrapte het stel in deze situatie, toen hij uit het onderhout opdook en de varkens zag doorgaan. De baron zei: Gart, je hebt niks gezien en je houdt je kop dicht, begreep! (Maar ook dat is nu verjaard).

Gart lacht, tot de tranen in zijn ogen staan: wat een jager, wat een jager, die stond met zijn vrouw te vrijen in plaats van op te letten. — Geen oppassend man dus? — Jawel, zegt Gart, bereid erin te lopen: 't was zijn eigen vrouw wel, maar hij paste toch niet op!

En dan de latere prins. Dát is pas een jager. Altijd raak. En een gezellige man, die gewoon kan doen. Gart was eens met een afgedragen bontmuts bij de winterjacht komen drijven. Laat de prins nu toch net zo'n bontmuts dragen, maar dan in het nette. Hij had gezegd: Gart, jij en ik hebben dezelfde muts. Gart had geantwoord: zullen we dan maar ruilen Hoogheid, want die van jou lijkt me een tikkie beter dan de mijne. De prins had er wel op willen ingaan, maar hij wist niet, wat hij thuis moest zeggen; hij had de muts van zijn vrouw gekregen!

Zo onbevangen als Gart met de „kerstboompjes” omgaat, zo gaat hij met de mensen om. Met de fiscus is hij gauw klaar. Dat aanslagbiljet is natuurlijk niets voor hem. Hij stuurt dat terug met een toepasselijk briefje: geagte meneer ik ben dit jaar drie en zeuventig geworden en nog goed gezond God zij dank maar kan uw pampieren niet lezen het huisje geeft een kleine huur ik verdien een zakcentje en verder de AOW dus dan weet u het wel groetend Gart.

Tegen Jan van de hittekar, die beweerde drie address in de tuin te hebben gezien, zegt Gart vriendelijk: Jan, jij heet niet voor niks Jan de Leugenaar; als jij één hagedis ziet schreeuw je al over drie address.

Toen het college van B. & W. ons dorpje bezocht, heeft Gart voorzichtig het weggetje ter sprake gebracht, waar hij woont. Dat weggetje zat vol kuilen en je kon er zo lelijk vallen. De B. van B. & W. viel meteen uit: we kunnen niet elk weggetje onderhouden, waar maar een of twee huisjes aan staan! Maar Gart was nog niet klaar. Hij wou zeggen: als de burgemeester daar nu eens een wagen grint met leem wilde laten neerleggen, dan zou Gart wel zélf voor het onderhoud van de weg zorgen..... De B. van B. & W. was meteen stil. Want zo zijn ze vandaag niet allemaal.

Zijn leven lang woonde Gart in dit dorpje. Hij kent ieder, van aver tot aver. Ieder kent hem. Gart weet alle verhoudingen, alle jaloezie, alle vijandschap. Hij weet ook hoe de bloedlijnen lopen, soms wel in tegenstelling met de burgerlijke stand. Hij weet dat er veel gebeurt, dat niet tegen het zonlicht kan. Maar het is alles menselijk, wat hij tegenkomt. En als je overeind blijft in de zonde, dan is dat niet onze verdienste, zegt hij.

Zijn denken is economisch, zijn werken is economisch, zelfs zijn naastenliefde is economisch. Hij verspilt geen tijd of woorden. Hij is in alles het type van de kleine Zwitserse bergboer, die geen onsje teveel meedraagt, geen stap te veel verzet. Klein, licht, tenger, matig — maar scherp en volhardend.

Een avond per week gaat Gart op de brommer naar het ziekenhuis in Harderwijk. Hij loopt daar de kamers maar eens af. Er is altijd wel iemand die hem aanroept. Dan praat hij wat met zo'n patient, vertelt hem de laatste nieuwtjes. En meteen vraagt Gart onnozel, wat de patient van zijn toekomst denkt, wanneer hij nu eens niet beter zou worden?

Zelf weet hij precies, wat de Bijbel van die toekomst zegt. Hij is er vol van. Dacht u nou, dat straks alle gelovigen op een rijtje staan te zingen en met palmtakken te zwaaien? Gart niet. Er zal, meent hij, toch wel werk aan de winkel zijn? Zo'n aarde, waarop gerechtigheid woont — een nieuwe aarde meneer! — zou je daar geen bossen mogen planten?

Hij kan dat natuurlijk niet allemaal tegen Veluwnaars zeggen: maar Gart ziet de Heere God in de natuur. In de groei van de bomen, in de gang van de dieren, in de zang van de vogels. Al het mooie van dit leven krijgt hij uit de handen van Christus. Hij gelooft niets van de Veluwse tegenstelling tussen natuur en genade. Hij kan die afstand niet zien: in de natuur is Christus' genade — en door de genade verandert Garts natuur. Hij lacht dan ook als een kind, jodelt als een Zwitser, stuift roekeloos zwaaiend op zijn brommer langs je heen. De vorige week nog reed hij met een noodgang een auto ondersteboven. „Het kostte me veertig piek, want het was puur mijn eigen schuld: ik lette niet op, meneer.” En als Gart zelf eens ondersteboven gereden zou worden — wat moeten wij dan zonder Gart? „Als Gart zijn benen stijf staan, dan loopt deze kruiwagen nog wel door, meneer”.

's Zondags gaat hij trouw naar de kerk in Elspeet. Zijn dominé is wat stijf — maar die goede man moet ook met alle hoorders rekening houden. Die dominé! Toen Gart een paar jaar geleden geopereerd was geweest, vroeg de dominé: je was er bijna geweest, Gart, en was je niet bang om te sterven? — Nee, Gart was niet bang geweest om te sterven. — Hoe dat nu wel kon: want Gart was niet eens bekeerd! — Toen heeft Gart maar vriendelijk rekenschap gegeven van de hoop, die in hem leeft. Hij heeft eerlijk opgebicht, dat hij van die bekering-in-eenmaal niets gelooft; dat hij zich dagelijks bekeert, en dagelijks vergeving vraagt, en dagelijks opnieuw mag beginnen te geloven, dat de Heere genadig is. Dat moest de dominé hem nu maar niet kwalijk nemen.

Nu, de dominé is een wijs man: hij nam het in dit geval niet kwalijk. En Gart, die nu eenmaal zijn geloof hardop had beleden, voegde meteen maar de daad bij het woord: hij ging bij de eerste gelegenheid zo maar naar het avondmaal. Toen had de dominé de Heere bedankt, dat er vandaag een paar nieuwelingen aan het avondmaal waren gekomen, en dat het de Heere maar welbehaaglijk mocht zijn.

Nog meer daden van bekering volgden. Gart ging eens met Jan en Tijmen praten. En voor ze er erg in hadden, zaten ze al in de kerkauto voor de ouden van dagen; op weg naar Elspeet. Toen ging Gart naar de kerkvoogd, die voor het kerkvervoer zorgt. Hij zei: die kerkauto rijdt alleen voor wie het betalen kunnen. Maar de weduwe van Jannes kan het niet betalen, dat weet je heel goed. Hier is geld voor zes weken rijden van de weduwe Jannes, en pas op als ze er achter komt, wie het betaald heeft. De magere bruine vuist van Gart zwaait, en laat geen misverstand bestaan.

Gisteren kwam Gart samen met de kapper aanzetten. In het zwart. Ze keken ernstig. Je hoopte, dat Tijmen maar niet overleden was. Maar er was gelukkig niemand overleden, tenminste niet dat ze wisten. Ze kwamen voor het Bijbelgenootschap. De dominé van Elspeet had ze opgedragen, een middag bijbels aan de man te brengen en geld op te halen. Ze hadden ook kerkboeken en stichtelijke boeken en zelfs miniconcordanties bij zich!

Onze huisbijbel werd kritisch bekeken: aardig stukgelezen. Maar Gart besliste: een stukgelezen bijbel is geen schande, deze kan nog best mee. En bijbels had meneer genoeg — tegen de kapper: — in zijn kamer staan planken — ging Gart door — in dit huis wordt het Woord gelezen, dat kan ik getuigen. Gart was geen gewone getuige. Dit was het oudtestamentisch getuigen van wat gezien en gehoord was; hij was de tweede man, en de zaak stond vast en bondig. — Dus geen nieuwe bijbel voorlopig. Dan maar een gift, dat mocht ook, en daarmee trokken de twee ernstige mannen verder.

Vandaag was Gart weer in zijn werkplunje. Hij kan weer lachen, waarom dan niet? — Omdat je gisteren zo ernstig keek, dat we ervan schrokken! —

„Dat verkoopt beter, mevrouw.”

Garts ogen staan weer in de ondeugende stand.

D. W. L. Milo

In de crisis: Drie mentaliteiten

Op de crisis, waarin onze vrijgemaakte kerken met elkaar zijn beland, wordt door de kerkleden verschillend gereageerd. De één zal, jarenlang opgehitst door de pers, juichen dat er eindelijk iets gaat gebeuren. De ander zal treuren om de breuke Sions, een derde zal niet verder komen dan verbijstering, een vierde zal proberen in oppervlakkigheid over de reële problemen heen te leven.

Op gevaar af, voor de zoveelste maal voor een psycholoog uitgemaakt te worden, wil ik een poging ondernemen een kleine schets te geven van **persoonlijke factoren** welke m.i. duidelijk in de huidige crisis zich laten gelden en waarvoor de betrokkenen zelf zelden een open oog hebben.

Voorop dient gesteld te worden dat in de gemeente van Christus geen onderscheid gemaakt mag worden naar rang, stand, klasse, maar evenmin naar (psychologisch) type of mentaliteit. Iedereen zal dit meteen volmondig beamen en de eerste de beste predikant zal er misschien zijn eerstvolgende preek aan willen wijden. En hier zijn wij al bij één van de belangrijke pijnen van ons huidige kerkelijke samenleven: in theorie is men het over vele zaken méér eens dan vaak blijkt, maar in de praktijk komt er meestal zóveel "vlees en wereld" bij, dat het schone principe in zijn tegendeel wordt verkeerd.

Om een enkel voorbeeld te noemen. Horen gevoelsmensen óók in de kerk? Tuurlijk! Maar gevoelsargumenten hebben een kwade naam op onze vergaderingen en vaak bemerkt men niet eens dat juist de "leiders" zich veeleer laten leiden door sentimenten dan door verstandelijke overwegingen.

Laat mij eens proberen drie mensentypen voor U te schilderen, typen die "van nature" gegeven zijn en die elk hun voor- en nadelen hebben in het intermenselijke gebruik. Als uitgangspunt gebruik ik de Mentaliteiten-leer, zoals deze door de zenuwarts dr. C. W. du Boeff in zijn "Psychotherapie en Zielszorg" (Bijleveld, Utrecht, uitgevoerd, niet herdrukt) is ontwikkeld.

De auteur ziet deze mentaliteiten als "natuurgegevenheden", die dieper wortelen dan het karakter en die ook niet in elkaar zijn over te brengen. We zouden kunnen zeggen: de mentaliteit hoort bij de mens als zijn haarkleur, vorm van zijn profiel, tempo van zijn stofwisseling, men is het ene, het andere of het derde. En de grondvorm van de mentaliteit is: het zich verhouden tot de ander.

I. De **absolutist**. De man (of vrouw) met deze mentaliteit leeft vanuit het koning-zijn van de mens. Hij wil heersen, de baas spelen, zijn stempel overal op drukken, haantje de voorste zijn. Volgzaamheid en gezeggelijkheid behoren niet tot zijn deugden.

In de opvoeding is dit type vaak lastig en dwars, het neemt vroeg het lot in eigen handen. Ze zijn altijd ergens heel erg voor en ook heel erg tegen. Ze denken zwart-wit en eisen dit ook van anderen, op straffe van achteruitzetting en benadeling.

Het behoeft geen betoog dat juist dit type veel moeite zal hebben met het opvolgen van het liefde-gebod. Deze mensen willen best iets voor anderen doen, maar dan moeten die anderen absoluut gehoorzamen. De koning is immers degene die de wetten uitvaardigt en uitvoert.

II. De **perfectionist** is gans anders. Hij gaat niet uit van het heersende "ik", maar van het "gij" dat gediend moet worden.

Vaak willen zij zich wegcijferen voor een goede zaak of voor één mens. Als zij een taak zien dan wordt deze met een pijnlijke precisie volbracht. Deze mensen zijn ideale "dienaren" met alle voor en tegens ervan. Vallen zij in handen van een hardvochtige absolutist, die hen doet leven vanuit zijn idealen dan worden deze perfectionisten de trouwhartige beulsknechten en degenen die alles weten goed te praten terwille van de hoge en heilige zaak. Offeren zij echter hun leven aan een waardevol ideaal, er is geen dienstknecht die getrouwer is in het benaastigen, al zal een feller iemand zich kunnen ergeren aan elementen van slaafsheid. De perfectionist leeft vanuit het priester-zijn van de mens.

III. Tenslotte de **relationist**. Deze leeft niet

vanuit het "ik", niet vanuit het "gij", maar vanuit het "wij". Hij accentueert het profetische in de mens, hij is de man die zal zeggen "Wij hebben gezondigd". Het zou de schijn kunnen hebben dat deze relationist "van nature" christelijker is dan de andere typen. Maar dit is niet zo. Het type komt immers overal voor, ook onder vele heidenen en afgodendienaars. Bij maatschappelijke vernieuwingen (waarbij wordt opgekomen voor waarheid, recht en juistheid) pleegt het overal een grote rol te spelen, maar nooit op het eerste plan want dit is al eigenmachtig bezet door iemand van het absolutistische type.

—o—

Het behoeft geen betoog dat in dit klein bestek niet uitvoerig op onderdelen en varianten kan worden ingegaan. Ook mag gerust gesteld worden dat de natuur des mensen niet zó eenzijdig is dat hij uitsluitend koning, priester of profeet zou zijn. Het is een kwestie van wat domineert in de totaalstructuur.

P. A. Hekstra

En ik wil met nadruk stellen dat in alle gemeenschappen en in alle samenlevingsverbanden steeds een samenspel van deze drie typen te zien is. In het bedrijfsleven bijv. zien wij vaak aan de top een absolutist, die op de zaak het fijnere werk overlaat aan een perfectionist en die zich naar buiten laat vertegenwoordigen door een relationist. Op die manier heeft de zaak een volledig gezicht. De koning bestuurt de zaak, de priester dient de zaak, de profeet propageert de zaak. De directeur zegt: Bij mij in de zaak zal het zó gebeuren, de procuratiehouder zegt: In úw zaak gebeurt het inderdaad conform uw wensen, de vertegenwoordiger zegt: In onze zaak vind je het beste van het beste.

En nu, ja natuurlijk, nu brengen wij deze revue der mentaliteit over op kerkelijk terrein. Want de kerk (dat mogen we nooit vergeten) is als een aards samenlevingsverband evengoed onderworpen aan de wetmatigheden die de psychologie en de sociologie onderzoeken als elk ander samenlevingsverband. Alleen: binnen haar muren luistert het het nauwst, zonder dat we direct met de absolutist gaan zingen dat de rechterstoelen daarbinnen (nl. binnen de synode) staan.

Laat mij even naar het verleden teruggrijpen. De grote Abraham Kuyper is een klassiek voorbeeld van een "absolutist". Zijn koningschap heeft niet de eeuwen maar toch bijna een eeuw verduurd. Naast hem was de zachtmoedige Idenburg een typische perfectionist en de sociaal voelende Talma benaderde het type van de relationist.

Draaien we de film een 20 à 30 jaar later dan verschijnt de gigantische gestalte van K. Schilder op het scherm. Wie hem een absolutist zou willen noemen, vergist zich, óók was hij geen perfectionist, hij was duidelijk een relationist, die het "wij" beleefde aan de avondmaalstafel der Lutheranen en die na de vrijmaking dit "wij" ("wij allen met elkaar") benadrukte. K.S. had veel minder leidersallures dan hem door vriend en vijand werden en worden toegedicht. Naast hem was de nederige, altijd bezige, altijd vijlende en schavende Greijdanus duidelijk een perfectionist, de kinderloze grote man die diende en in het ambt stierf. Waren er bij de vrijmaking dan geen absolutisten bezig? Ongetwijfeld, maar — en dit is verrassend te ontdekken — niet op de eerste rang. Een groepje tweederangs absolutisten is later opgekomen en gaan ópspelen. En toen is er jarenlang in onze kerken "absolutistisch" gepreekt. Ze waren altijd ergens vóór en altijd ergens tegen. De grenzen van de kerk werden gemarkeerd, de muren hoog gemaakt, men zette zich af tegen "de anderen". Dit noemt men wel eens "de introversie" onzer kerken. De term is onjuist. Introvert betekent: naar binnengekeerd, verwijlend in eigen gedachten, gevoelens en stemmingen. En het slaat altijd op één persoon, nooit op een groep. Onze kerkelijke leiders zijn niet introvert, welnee, zij zijn extravert: naar buiten gericht, zich azzettend tegen anderen en hen de wet voorschrijvend, succes nastrevend op politiek en maat-

schappelijk gebied. Waren onze kerkleden maar introvert, dan staken ze de hand in eigen boezem, maar elke vorm van "innerlijkheid" wordt afgedaan met het scheldwoord "mystiek" en... daardoor kent de vrijgemaakte mens zichzelf niet meer, hij is door de (kleine) absolutisten verslingerd aan... de anderen.

En we zien dit vreselijke gebeuren: zij die ergens zó fel tegen zijn worden vaak aan de bestredenen gelijk. Een chinese wijsgeer heeft eens gezegd: "Men wordt wat men bestrijdt". Zien we de waarheid niet in onze kerken? Zij, die het ergste scholden op de synodocraten oefenen thans de ergste vorm van synodocratie uit. De absolutist, die nooit aan zichzelf toekomt, zoekt de schuld van alles in... de anderen. Die hebben het gedaan. Onze kerken zijn vol van lieden die... zondebokken zoeken. Voor mij een onomstotelijk bewijs dat zij niet leven vanuit de verzoening die de grote Zondebok heeft aangebracht. Want de verzoende mens zal een klein beginsel der gehoorzaamheid gaan vertonen, iets van die voortreffelijke vruchten des Geestes en daardoor anderen uitnemender achten dan zichzelf.

En nu: waar zijn onze perfectionisten en relationisten? Is het oordeel over hen gunstiger dan over de absolutisten? Neen, zo simpel liggen de zaken niet. Er zijn stellig (mede vanwege de „burgerlijkheid" onzer kerken) vele perfectionisten in ons midden. Maar dienen zij de naaste, gevoelvol en belangeloos? Was dat maar waar. Het gros der perfectionisten verricht thans allerlei hand- en spandiensten. Zij zijn de voorbeeldige secretarissen met hun "gehoord hebbende", "overwegende", "concluderende", en meer van dit kerkrechtelijke fraais. Zij zijn ook degenen die citeren, die in hun regionale blaadjes de hoofdartikelen van een paar absolutisten met instemming aanhalen en propageren onder de massa. Een perfectionist die thans "aan de goede kant staat" heeft het, juist door zijn gevoeligheid en door zijn behoefte om te (blijven) dienen extra moeilijk.

En de relationisten dan? Zijn zij de mensen van de toenadering tot andere kerken, denken zij "op wereldniveau" (een term die ik niet huldig), zijn zij te sociaal voelend om door één enkel classisbesluit een predikant met vele dienstjaren te beroven van tractement en pensioen? Was het maar waar! We zagen al bij K.S. hoe het "wij"-beleven zich kan gaan beperken tot de geheel eigen groep. Óók bij het vervolgen, schorsen, afzetten en uitstoten staan thans relationisten vooraan; het zijn vaak de brave en idealistische mensen die als ideaal hebben "de kerk te zien".

Conclusie: de een is niet beter dan de ander, niet van nature en evenmin vanwege heiligmaking. Maar wel is het waar dat (nogmaals: kleine) absolutisten de knuppel in het kerkelijke hoederhok hebben gegooid en reeds veel onschuldig bloed hebben vergoten, geholpen door perfectionisten en relationisten.

En ik wil ook met nadruk stellen: het is een illusie te denken dat zulke absolutisten van gedachten zullen veranderen door hen te wijzen op het liefdegebod. Deze "drijvers" moeten niet worden gelijmd maar in het aangezicht worden weerstaan. Wij moeten de moed hebben om niet een beroep te doen op hun mede-christelijk geweten of op hun (door hen onderdrukt) gevoel. Wij moeten de moed hebben hen het oordeel aan te zeggen, het profetische: "Zo zegt de HERE". Want: zou het niet eens kunnen zijn dat zij straks zullen zeggen in Zijn naam deze en gene predikant te hebben uitgeworpen maar dat zij te horen zullen krijgen: "Ik heb U nooit gekend!"

En tegen de perfectionistische dienaars moeten we zeggen dat er een schoner dienst is dan kerkelijke vergaderingen te verslaan en hoogleraren en journalisten te citeren. Hun dienende attitude zal hen moeten drijven naar de sloppen en de stegen en naar de studeerkamers van de intellectuelen. Maar eerst moeten zij naar huis gaan, naar dat huis, waar zij vaak de tweede viool spelen. Want de absolutist is de baas in de kerk en op de synode en óók thuis, maar de perfectionist is nergens de baas, hij doet mee in het officiële maar thuis is hij meestal niet meer dan een... pantoffelheld.

De relationisten zullen een vingerwijzing dienen te ontvangen, nl. eens na te denken over het doel der profetie en over de grenzen van het "wij". Het "wie is mijn naaste" dienen juist zij eens heel goed te overwegen.

En nu verder? Als ondanks dit toch de hele boel aan diggels gaat? Moet er onder ons een absolutist opstaan die de vrije vrijgemaakte

kerken de wet voorschrijft? Mogen we daarvoor bewaard blijven! Zullen de perfectionisten niet proberen alles nog eens dunnetjes over te doen, met een nieuw schooltje en nieuwe kerkverbandjes? Zullen de relationisten het "wij" gaan inperken tot de kamer van de huisgemeente?

Mogelijk zullen alle drie mogelijkheden zich voordoen. Mogen wij ervoor bewaard blijven en mogen wij, ongeacht wat we zijn van rang, beroep en mentaliteit alleen maar het goede gaan zoeken voor iedereen die op onze weg komt.

Maar als het moet... De absolutist zal ons laten zingen: "De Heer zal opstaan tot de strijd". Laten wij het zachtjes zingen of alleen luid bij de gedachte aan de staat Israël. De perfectionist zal de voorkeur geven aan het "Wacht op den Heer, gij vromen". Laten wij dat maar vaak zingen. Maar als het moet, dan ben ik, als relationist, bereid nog één keer te zingen (zonder vaandels te zien wapperen boven ons kuddeke): "Voorwaarts, Christenstrijders".

INGEZONDEN

KERKRECHTELIJKE CARICATUUR

De kerkeraad van Rozenburg heeft een besluit genomen, dat hij niet alleen ter kennis brengt aan de zusterkerken in het ressort Schiedam, maar ook ter publicatie aan de pers aanbiedt.

Ik mag er dus publiek op ingaan, want nu is het ook te mijner kennis gebracht.

Ik wil in het midden laten de onzinnige, onware argumentatie tegen de uitspraak van de voortgezette classis Schiedam van 28 juni 1967, inzake bezwaren, die destijds enkele broeders te Overschie tegen een besluit van hun kerkeraad hebben ingebracht.

Ik wil slechts de aandacht vestigen op punt I.c. van de verklaring en van het bezwaarschrift van de kerkeraad van Rozenburg:

"deze uitspraak (van de voortgezette classis van 28 juni 1967, v. R.) een caricatuur levert van Gereformeerd Kerkrecht". (Vooraf met hoofdletters schrijven, v. R.)

Het blijkt mij hieruit, dat deze broeders, in navolging van hun "grote" meester, geen kaas gegeten hebben van wat zij noemen, Gereformeerd kerkrecht.

Het is mij ter ore gekomen, dat de praeses van de laatstgehouden classis Schiedam over dit besluit (van de kerkeraad van Rozenburg) het een en ander heeft gezegd en daarbij te kennen heeft gegeven, dat het het goed recht is van de broeders in Rozenburg een beroep te doen op de eerstvolgende particuliere synode.

DAT BETWIST IK MET DE GROOTST MOGELIJKE KLEM.

Rozenburg heeft totaal geen recht in deze zaak een bezwaarschrift op de tafel van de particuliere synode te deponeren.

Want wat is er aan de hand?

Er zijn te Overschie een paar broeders, (ik laat in het midden, dat zij, in navolging van de directeur der desertie, gedesserteerd zijn) die bezwaren hebben tegen een uitspraak of een besluit van hun kerkeraad. Het doet er niet toe welke uitspraak of welk besluit. Zij hebben bezwaren en dat geven zij hun kerkeraad te kennen. Deze wijst hun bezwaren af en nu mogen deze broeders, EN DAT IS HUN GOED RECHT, naar art. 31 K.O. een beroep doen op de vergadering van de genabuurde zusterkerken (classis). Hetgeen zij ook hebben gedaan.

Dat recht komt hun dus toe, maar er staat nog wat bij in art. 31 K.O., een voorwaarde wordt erin genoemd, n.l., dat beide partijen zich bij de uitspraak van deze arbitrage-commissie, dit scheidsgerecht, (want dat is die classis dan) zullen neerleggen. (Met een ouderwets woord aangeduid, voor vast en bondig zullen houden.)

Maar... er staat ook nog een garantie bij, n.l., dat als één der partijen bewijzen kan, dat de uitspraak van dit scheidsgerecht in strijd is met Gods Woord en/of de K.O. dan mag die partij, die dat bewijzen kan, dat voorleggen aan de P.S.

Maar dan ook alleen DAT, deze laatste zaak, dus niet opnieuw een bezwaarschrift over de zaak zelf. En de P.S. zal gehouden zijn alleen daarover een oordeel uit te spreken en niet over de zaak zelf.

En nu kan de vraag gesteld worden: Is de kerkeraad van Rozenburg PARTIJ?

Welneen!!

Hij was deel van het scheidsgerecht! Een der scheidsrechters!

En een scheidsrechter kan toch geen bezwaar indienen tegen een besluit of uitspraak van het gehele college van scheidsrechters, waarin hij zelf zijn stem heeft laten horen en dus invloed heeft kunnen uitoefenen in het uiteindelijke resultaat!

Ja, maar, zal misschien iemand zeggen, het ratificatierecht dan?

Dan vraag ik: waar vindt U dat in de K.O.?

Met een heel groot vergrootglas kan ik het met de beste wil niet vinden.

En dat kan ook niet, want het bestaat niet.

Men moet niet vergeten, wij bevinden ons niet in de Verenigde Naties.

Daar vindt men afgevaardigden met gedefinieerde, uitgekende opdrachten hun verschaft door hun afvaardigers. Die bovendien dagelijks in telefonisch of telegrafisch contact staan met hun regeringen, hun opdrachtgevers.

En als er dan besluiten genomen worden, die van grote importantie zijn voor de verschillende landen, dan kunnen die pas van kracht zijn, als zij geratificeerd zijn door de diverse regeringen van de deelnemende landen. En dan nog niet eens door de regeringen alleen, maar door de regeringen met hun parlementen.

Als zulk een ratificatie recht in onze kerken bestond, dan zou de kerkeraad van Rozenburg met de gehele gemeente van Rozenburg samen elk besluit van de diverse classes moeten ratificeren.

Maar we leven niet in de Verenigde Naties, we bevinden ons in de Kerk.

De afvaardiging daar geschiedt door middel van credentiebrieven. Bewijzen, die de afgevaardigden moeten meebrengen om hun wettige afvaardiging te bewijzen.

En in die credentiebrieven (die vrijwel uniform zijn, gedrukt bij een firma te Goes) worden geen opdrachten vermeld, maar wel hun last en macht gegeven te handelen. (Ik zou zeggen naar eigen goeddunken).

Ik heb daar geen bewondering voor, maar dat doet nu niet ter zake. De situatie is er nu eenmaal. De K.O. in de artikelen 33 en 41 geven ook geen licht over hoe de tekst van de credentiebrieven moet luiden.

De kerkeraad heeft in elk geval zijn macht uit handen gegeven aan twee zijner leden.

En nu kunt u van mij geloven, dat de afgevaardigden van Rozenburg in de destijds hangende kwestie gehandeld zullen hebben. Zij zullen hun mondje best hebben opgedaan.

Welnu, dan kan de kerkeraad er niet meer op terug komen, als zijn afgevaardigden niet hebben kunnen bereiken, wat de gehele kerkeraad beoogd had.

En nogmaals, een bezwaarschrift indienen bij de P.S. kan alleen plaats vinden, wanneer bezwaren kan worden, dat de uitspraak van de classis in strijd is met Gods Woord of de K.O.

En dan alleen maar door één der partijen.

EN ROZENBURG IS GEEN PARTIJ.

Och, ik weet wel. Ze zullen toch wel door-drijven. Dat is tegenwoordig de gewoonte. Ze hebben bovendien voorbeelden genoeg. Dat blijkt wel uit hun argumentatie.

Die is niets anders dan napraterij van de "leiding". U vindt diezelfde argumentatie, waar gedesserteerd wordt.

Maar als de P.S. GOED is, dan zal ze dit bezwaarschrift ONONTVANKELIJK moeten verklaren op de gronden door mij genoemd, die te vinden zijn in de K.O.

Gezien de tendens in ons kerkelijke leven, ook in Zuid-Holland, ben ik bang, dat het een vromens zal blijven.

Tenslotte nog dit.

Speciaal voor de kerkeraad van Rozenburg wil ik hier nog eens duidelijk te zijner kennis brengen wat er staat in artikel 31 van de K.O. (maar dan niet gezien door de bril van Ds Joh. Jansen in zijn korte verklaring van de K.O.):

"Indien — als — als het mocht voorkomen (bij uitzondering dus; geen vast agendumpunt) iemand (daar zit het woord man in, een broeder of een zuster dus; geen kerkeraad) bezwaar heeft tegen een uitspraak van zijn kerkeraad, waardoor hij in zijn persoonlijkheid, zijn geweten, zijn goede trouw of zijn recht gekrenkt wordt, mag hij zijn bezwaar voorleggen aan een vergadering van de genabuurde zusterkerken, met dien verstande, dat beide partijen zich bij de uitspraak dezer vergadering zullen neerleggen. Alleen als bewezen kan worden, dat de uitspraak dezer vergadering in strijd is met Gods Woord of met de kerk-orde, mag elke partij zulks voorleggen aan een vergadering van de zusterkerken in de provincie."

DAT STAAT ER

Wie dit artikel anders leest is er naast! Zelfs al is hij hoogleraar in het kerkrecht!

Juist wat Rozenburg doet en wat de laatste jaren in ons land, in onze Gereformeerde Kerken geschiedt, is een caricatuur maken van de kerkenordering.

Schiedam

J. B. van Rongen Sr.

Cursus "Praktische maatschappijleer" voor theologische studenten en belangstellenden

In het begin van dit jaar werd door een aantal ouderejaars studenten aan de Theologische Hogeschool van onze kerken het initiatief genomen om een poging te doen een bredere oriëntatie mogelijk te maken in Kampen op terreinen die buiten de specifiek theologische opleiding liggen, maar toch voor de (a.s.) predikant van groot belang zijn om zijn werk zo goed mogelijk te kunnen doen.

Daartoe werd een comité gevormd, dat zich ten doel stelde:

- Voorbereiding op het beter doen functioneren van de predikant in zijn pastorale arbeid, als aanvulling op de bestaande opleiding tot dienaren des Woords,
- bevordering van gezamenlijke bezinning op vraagstukken die de samenleving aan de gereformeerde gemeenschap stelt,
- het bovenstaande te realiseren door middel van een cursus, waarin van diverse wetenschappelijke en praktische zijden bijdragen worden geleverd.

De plannen van dit comité werden o.m. door het studentencorps "Fides Quadrata Intellectum" van harte gesteund.

Op hetzelfde moment waarop het comité zijn plannen aan de Curatoren van de Theol. Hogeschool voorlegde, ontvingen Curatoren ook een aanbod van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband om een cursus "Praktische maatschappijleer" te geven voor de studenten aan de Theol. Hogeschool.

Het GSEV en het comité hebben daarop in onderling overleg besloten, dat de door het GSEV aangeboden cursus gegeven zal worden gedurende het collegejaar 1967/68 en wel binnen het kader van de plannen van het comité, die immers een veel ruimere strekking hebben. Het comité hoopt in de komende jaren met name nog onderwerpen op het gebied van het maatschappelijk werk en van de psychologie en pedagogie aan de orde te stellen.

In deze cursus zullen de volgende onderwerpen ter sprake komen:

- Uiteenzetting van doel en betekenis van de cursus. Algemene karakterisering van de benadering van vraagstukken in de praktijk door de sociologen en de sociale economie. Toelichting hierop met behulp van enkele concrete voorbeelden, namelijk een sociologische benadering van het onderwerp geboortebepaling en een behandeling van de plaatselijke kerk als economische huishouding.

- Bespreking van de aard en oorzaken van verschillen in regionaal-economische ontwikkeling in Nederland. De belangrijkste doeleinden en instrumenten van de Overheid, Implicaties van verschuivingen in de werkgelegenheid, de migratie en het pendelverkeer voor het kerkelijk leven.

- Overzicht van de sociale structuur der dorpssamenleving. De veranderingen die hierin optreden, mede door het Overheidsbeleid. Wat is maatschappelijk opbouwwerk? Bezinning op eigen positie.

- Het ligt in de bedoeling op deze dag een excursie te maken om het maatschappelijk opbouwwerk meer van nabij te leren, bijv. bezoek aan een dorps huis en gesprek met personen, in het m.o. werk werkzaam. Zo mogelijk tevens een bezoek aan een recreatieobject en een onderhoud met personen die zich daadwerkelijk bezig houden met het vraagstuk "Kerk en recreatie".

- Het moderne urbanisatieverschijnsel. Enkele grondgedachten van de moderne stedenbouw. De opkomst van de nieuwe middenstand. Implicaties voor het pastorale werk en het kerkelijk leven.

- Het streven naar regionale spreiding der industrie. Wat is te verstaan onder "industriële klimaat"? Aspecten van het pastorale werk in gemeenten met relatief veel industriearbeiders.

- Zo mogelijk een excursie naar een moderne industriegemeente. Bezoek van een fabriek en gesprek met een personeelsfunctionaris. Voorlichting door een deskundige over stedenbouwkundige opzet. Onderhoud met de plaatselijke predikant en enkele leden van de kerkeraad over het pastorale werk in hun gemeente.

8. Slotbijeenkomst met terugblik en bezinning op hetgeen werd besproken. Enkele van belang zijnde kenmerken van de toekomstige ontwikkeling van de maatschappij. De betekenis van aanvullende kennis van en inzicht in sociologische en psychologische benaderingswijzen.

De cursus zal gegeven worden in het gebouw van de Theol. Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen op 10 en 31 oktober, 21 november en 12 december 1967, 23 januari, 13 februari, 5 en 26 maart 1968.

Programma en data worden onder enig voorbehoud gegeven.

De bijeenkomsten zullen telkens beginnen om 16.30 uur en duren tot ongeveer 20 uur met een etenspauze ertussen. In die pauze zal er in het gebouw van de Hogeschool een broodmaaltijd worden gehouden. Deelnemers worden vriendelijk verzocht zelf voor hun brood te zorgen.

Het is de bedoeling de behandeling der stof telkens te onderbreken voor uitvoerige onderlinge discussie.

De docent in deze cursus is dr. A. J. Hendriks. Dr. Hendriks is werkzaam geweest bij de Stichting tot Ontwikkeling van de Noord West Veluwe te Harderwijk en is thans werkzaam bij de Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut te Rotterdam als hoofd van de afdeling Regionaal onderzoek.

Hij promoveerde in 1964 aan de Ned. Economische Hogeschool te Rotterdam op het onderwerp "Regionale politiek op de Noord West Veluwe".

De heer Hendriks is bestuurslid van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming en van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband.

De cursus is in eerste instantie bedoeld voor de studenten aan de Theol. Hogeschool, maar ook andere belangstellenden en daaronder in het bijzonder predikanten, die deze cursus geheel of gedeeltelijk willen bijwonen, zijn hartelijk welkom.

De deelname aan de cursus is dank zij het aanbod van het GSEV en een subsidie van het College van Curatoren van de Theol. Hogeschool, geheel kosteloos.

Wanneer U wenst deel te nemen aan deze cursus, verzoeken wij U vriendelijk dit vóór 1 oktober a.s. schriftelijk mee te delen aan het correspondentie-adres van het "Werkcomité studiecoördinatie": D. T. Vreugdenhil, Groot Wezenland 32, Zwolle. Namens het comité,

D. T. Vreugdenhil.

In Opbouw van 8 sept. gaat de heer E. J. Groenevelt in op het „ingezonden” van de heer A. Kadijk in het nummer van 18 aug.

Met toestemming van de redactie zou ik graag op enkele punten, door E. J. G. genoemd, inhaken.

1) E. J. G. vertelt reeds enige tijd met de gedachte rond te lopen zich te onttrekken aan het opzicht van zijn kerkeraad, die actief heeft meegedaan aan het uitwerpen van „Oestgeest” en zij het tijdelijk — onderdak te zoeken bij een „weggestuurde” Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) in de omgeving.

E. J. G. kwalificeert zulk 'n stap als een noodoplossing, die hem echter het voordeel schenkt vrijgemaakt te kunnen blijven en ten aanzien van de uitgeworpenen een goede en vrije conscientie te kunnen bewaren.

2) Tegenover de angst voor groepsvorming bij br. K. stelt E. J. G. de noodzaak van een „dijkleger” als de dijken dreigen te bezwijken. Dat dijkleger ziet E. J. G. ontstaan als kerkliden naast elkaar gaan staan om in kritieke situaties elkander hulp te bieden.

Als zovelen onder ons voelt br. Groenevelt zich met huid en haar betrokken bij de ontwikkeling onzer kerken. Als „zoon” der vrijmaking is hij met zijn hart bij de uitgeworpenen.

In zijn eigen parochie staan dezen op de kansel klaarblijkelijk te boek als zondaars voor wier bekering gebeden dient te worden.

Achter de woorden van E. J. G. meen ik te herkennen wat ons in de maanden, welke aan de vrijmaking voorafgingen, bezield: de sterke hunkering naar dat klimaat, waarin we weer frank en vrij zouden kunnen ademen en werken. Je voelde je machteloos tegenover de kolos van de alsmar beslissende en decreterende synodale vergaderingen. Je vermoedde de tactiek van de plaatselijke kerkeraden, die in het kool-en-geiten-sparende spel de aan hun zorgen toevertrouwde gemeenten met zo weinig mogelijk brokken door de crisis wilden heen-slepen.

Wij stelden toen de rechtsvraag centraal: laat

de uitgeworpenen niet in de steek, accepteer geen bindingen, die van mensen, niet van Christus zijn.

Zoek de vrede als vrucht van strijd voor het bewaren van de oude brede gereformeerde kerken-basis, waarop voor ieder, die het hoofd voor Gods Woord met vreugde buigt, ruim plaats moet zijn.

Eenmaal gegaan door de poort van de vrijmaking wensten we ons met alle kracht in te zetten voor het uitbouwen van onze kerkelijke positie door eenheid te zoeken met iedere ware christgelovige in Nederland en daarbuiten.

Plaatselijk hadden we contact met onze christelijke-gereformeerde medebroeders, terwijl we het gesprek met de achtergebleven broeders en zusters geen moment schuwden.

Op de kansels bloeide de prediking. Sterker dan tevoren stond het heerlijke, vrije evangelie weer centraal. Psalm 124 zongen we menigmaal met een sterk vrijgemaakt accent.

Intussen vonden we sympathie en belangstelling bij velen uit het volk.

Wat heeft het beeld onzer kerken doen veranderen? Ik dacht de concentratie van aandacht en tijd op de problemen rondom het „ethisch conflict”.

Hadden we c.a. drie jaren geleefd en gewerkt met het gezicht naar buiten, daarna keerden we ons langzamerhand tot elkander. Het zoeken van hen, die „buiten” zijn, maakte plaats voor het overtuigen van hen die „binnen” waren.

Achter het opgeworpen probleem schulde echter bij velen, zo niet allen, het ernst maken met de normen, volgens welke Christus zijn kerk vergadert. Toen in preek en pers dit steeds meer leidde tot een verabsolutering van „vrijgemaakte kerk / ware kerk” (Schilder waarschuwde hiertegen nog met zijn laatste kracht) leidde dit onherroepelijk tot even scherpe reacties.

De verdachtmaking „je bent niet goed vrijgemaakt” lokte tegenacties als van Ds. Bos c.s. uit.

Er ontstond geleidelijk en onafwendbaar een vertrouwens-crisis. Deze crisis stuwt nu naar een climax, of, wat te vrezen is, naar een explosie.

„Nieuwe studenten uit „verdachte” kerken worden reeds door het curatorium gebonden aan een nader onderzoek.

Het veiligstellen van de „waarheid” geschiedt op een wijze, die niet meer te rijmen is met de simpele grondregels van het gereformeerde kerkrecht (Gron.Z., Valkenburg / Oestgeest, Kampen).

Intussen: ALLE hoofdpunten van de grondslag onzer zaligheid en dus het fundament van de kerken staan buiten de discussie. In wezen zijn we volkomen één. Slechts aan de periferie van ons schriftuurlijk denken openbaren zich verschillen.

Het tegendeel wordt wel beweerd, maar is nog steeds onbewezen. Predikanten die meehielpen ds. Schoep naar huis te zenden, zonder dat één onzer gemeenten in de kerkelijke weg een aanklacht tegen hem had ingediend, laat staan dat een meerdere vergadering deze klacht reeds op haar juistheid had kunnen beoordelen, denken er niet aan mede-kerkeradsleden, welke uitspreken de „Open Brief” te onderschrijven, tot object van kerkelijke tucht te maken. (Gelukkige inconsequentie).

Niet het evangelie, dus niet de waarheid, is in geding, maar de voorstelling, welke we ons van het kerkvergaderend werk van Christus maken. Ethisch falen we, omdat in de hitte van de strijd, gelijk aan weleer, de spelregels buiten werking worden gesteld, zodat ze verhinderen het gestelde doel binnen de gestelde tijd te bereiken.

Nu br. Groenevelt: „Ik zou me wel aan het opzicht van mijn kerkeraad willen onttrekken.” Broeder Groenevelt: doe dit NOOIT, tenzij die kerkeraad duidelijk en volhardend vals en ongereformeerd geworden is. Houdt U aan de regels. Honoreer onrecht nimmer met onverantwoord heengaan, al meen ik iets te kunnen verstaan van uw dragen van een zware last.

Uw dijkleger doet mij denken aan de „fronde” waarover K.S. op een hogeschooldag sprak. Blijf aan het front, juist als het stormt.

U staat ook in uw gemeente **niet alleen**. Stel tegenover de nerveuse, ongefundeerde onrust van hen, die tegen Schrift en kerkenorde in, zij het naar ik aanneem met goede bedoelingen, twisting en scheuring veroorzaken, de rust van het blijmoedig geloof in Hem, die reeds eeuwen troont bóven zijn elkander wantrouwende kinderen.

Hij wijst U immer de weg náár de broeders en zusters in de plaatselijke gemeente.

Het zijn deze zelfstandige gemeenten (ieder voor zich zichtbaar symbool van zijn verheerlijkt lichaam) welke niet meer dan een verbond van kerken vormen.

Deze gemeenten mogen, dacht ik, pas verlaten worden, wanneer in haar midden de vlam van het evangelie is gedoofd en de schriftuurlijke samenleving onmogelijk is gemaakt. Eerder niet.

Een kerkeraad kan een scheve schaats rijden, onrecht tolereren of zelfs bevorderen maar dat mag niemand reden zijn het tafellaken zelf door te snijden.

Professor Kamphuis kan men op zijn heilloze en scheuring-veroorzakende weg moeilijk bestrijden, door uit pure reactie dezelfde (!) weg te gaan.

Tegenover zijn drijven past maar één antwoord: gewoon gereformeerd blijven. Naast het uitzicht op het eeuwige leven met onze Zaligmaker, samen met al zijn kinderen van alle tijden en plaatsen, rest ons hier één troost: de belofte, dat de weg der rechtvaardigen bestendig zal zijn, maar dat de twistenden zullen verdwijnen. Op de rots van trouw blijvende gemeenten en gemeenteliden loopt eenmaal elk op drift geraakte schip stuk.

Zwolle

H. v. d. Berg

TE BERDE

Hebt U baron van Muiden tot Murmelwoude ontmoet en respektvol gegroet? Er zijn toch rangen en standen? Of hebt u bij uzelf gedacht: ik ken hem eigenlijk niet, ik ben één keer aan hem voorgesteld en meer dan oppervlakkig contact heb ik niet met hem gehad. Waarom zou ik speciaal hem groeten en andere één-keer-ontmoet-hebbende mensen niet?

De tijden veranderen! „God, Nederland en franje” is de titel van een kortgeleden verschenen boek. Had de schrijver dit boek onder deze titel een eeuw geleden gepubliceerd, dan zou het frontpaganieuws geweest zijn. Dan zou hij kennis gemaakt hebben met de rechter. Dan was hij veroordeeld wegens majesteitsschennis! Niet meer en niet minder.

De tijden veranderen, en wij, gereformeerden, met hen?

Eerlijk, diep in ons hart, vinden wij het maar mis. Het gezag is ons dierbaar en als gezagsgetrouwen staan wij bekend. Wij konstateren: devaluatie van het gezag, gezagsonderminning! Zien wij vandaag niet de jeugd tegenover de ouderen opstaan en de arbeiders tegen hun patroon. („Ouwerwets” horen we roepen: arbeider en patroon; lees: werknemer en werkgever!) Wat te denken van het recht van medezeggenschap van werknemers in de bedrijven? Is het niet revolutionair?

Het woord „revolutionair” doet het altijd goed bij ons. Zodra we dit woord horen, weten we waar we aan toe zijn. Wij zijn anti! Weliswaar betekent anti-revolutionair heel iets anders, maar toch we zijn anti.

Wat is gezag? Tien tegen één — begrijp ons goed, dat is maar bij wijze van spreken — dat een gereformeerde broeder antwoordt: de bevoegdheid om te handelen. De bevoegdheid! Dit antwoord is duidelijk en het is zelfs niet fout ook, maar . . . het is slechts de helft en juist een helft die vooral in het verleden en nog bij velen in het heden, over-geaccentueerd is.

De koning is het hoofd van de regering en volgens sommigen moeten zijn bevoegdheden nog uitgebreid worden. Of deze uitbreiding in overeenstemming is met zijn capaciteit is een tweede. De burgemeester is het bevoegde gezag. Of hij daartoe kapabel is, is een tweede. De werkgever is het bevoegde gezag. Of hij de daarvoor vereiste capaciteiten bezit, is een tweede. Van Heyst was directeur van een bedrijf met meer dan duizend arbeiders. Hij was het bevoegde gezag en hij was zo kapabel dat momenteel dat bedrijf tegen de grond ligt en de arbeiders op straat staan.

Kan dat zo maar? Dat ziet U. Måg dat zo maar?

Devaluatie van het gezag? Ja, in die zin dat de over-accentuering van het formeel-juridisch element aan het gezag aan het verdwijnen is. Een gezagsdrager zonder de daarvoor benodigde capaciteiten kan zich niet meer langer handhaven, måg zich niet handhaven. Is dat devaluatie van het gezag?

Westerhuis

Aktie „Red een kind” (India)

Op de achterzijde van deze foto schreef ds. Swami Dorai: Sommige arme ouders hebben hun lieve baby in de rivier gegooid omdat ze er geen voedsel voor hadden. Dit is verschrikkelijk. Bidt voor deze kinderen.

Na het stukje in „Opbouw” van 1 september 1967 van de Heer R. Holsappel, penningmeester van de Diakonie van de kerk in Zwolle, hebt U zich misschien afgevraagd of dit nu weer een andere aktie is dan die ik voer ten behoeve van het werk van Ds. Swami Dorai in India. Ik kan U geruststellen, dit is niet zo. De Diakonie van Zwolle heeft naar aanleiding van mijn publikaties in „Opbouw” een stuk opgesteld, dat zij heeft aangeboden aan het Gezinsblad en De Reformatie, die dit allebei hebben geplaatst. Ik kreeg het verzoek dit stuk aan „Opbouw” te zenden. Door mijn vakantie is dit niet gebeurd. Ik geloof ook niet, dat het nu nog nodig is dit stuk in zijn geheel hier te plaatsen, omdat de inhoud veelal overeenkomt met wat ik zelf schreef. Maar toch wil ik U dit stuk niet geheel onthouden. Na enige fragmenten uit brieven van ds. Swami Dorai (die al in „Opbouw” hebben gestaan) wordt dit artikel als volgt besloten.

„Een van onze gemeenten in Oost-Overijssel (1000 zielen) bracht spontaan in één kollektie tweeduizend gulden bijeen.

Een jongen van 11 jaar uit Zwolle ging langs de huizen met zijn speelgoed en andere kleinigheden en haalde zo voor deze aktie f 87,50 op.

Reeds twee maal hebben wij als Nederlanders mogen offeren voor de hongersnood in India. Nu kunnen wij onze broeders en zusters in dit hongergebied rechtstreeks helpen kinderen van de honger te redden. Om één kind een jaar lang te voeden is f 400.— nodig.

Hoeveel kinderen neemt U voor Uw rekening?

Dan zal de Koning tot hen, die aan zijn rechterhand zijn, zeggen: Komt, gij gezegenden mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, dat U bereid is van de grondlegging der wereld af. Want ik heb honger geleden en gij hebt mij te eten gegeven. Matth. 25:34 en 35 A. Volgens de laatste brief van ds. Swami Dorai is er ook dringend behoefte aan zomer-kinderkleding (zowel boven- als onderkleding). Kleding-pakketten zijn dus van harte welkom.

Deze kunt U zenden aan: H. Disselhof, Assendorperstraat 139, Telefoon: 05200-13884, Zwolle”.

Tot zover het stuk van de Diakonie van Zwolle. Wij zijn de HERE heel dankbaar voor de vele giften, die hierna zijn binnengekomen en we corresponderen nu met Ds. Swami Dorai om een zo goed mogelijke bestemming voor dit geld te vinden. Ook kregen we een ander adres van een goed Christelijk werk onder kinderen in het Noorden van India, dat ook hulp nodig heeft. Wanneer ik meer inlichtingen over dit laatste werk heb, zal ik U dit mededelen.

U weet het, de nood is groot. Uw giften kunt U storten op mijn postrekening 173747 (t.n.v. Prof. Dr. H. R. Rookmaaker, Diemen) of op postrekening 1192640 t.n.v. penningmeester Diakonie Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) te Zwolle.

H. R. Rookmaaker

KERKNIEUWS

Beroepen: te IJmuiden: ds. H. J. Nijenhuis te Spakenbrug; te Orangeville (Can.): ds. A. P. van Dijk te Den Hulst.

Beroepbaar: De classis Harderwijk heeft preparatoir geëxamineerd en toegelaten om te staan naar het ambt van dienaar des Woords, H. Kiezebrink, Weverdijk 5, Wapenveld, tel. (05206) 1542.

Preekconsent: De classis Zwolle van 14 september 1967 verleende aan de heer D. T. Vreugdenhil, Groot Wezenland 32 te Zwolle, verlof voor de tijd van een jaar tot het spreken van een stichtelijk woord in de gereformeerde kerken.

De heer Vreugdenhil is ook telefonisch te bereiken op no. (05200) 15101.

Ds. J. Geertsema. Zondag 10 september jl.

werd ds. J. Geertsema, gekomen van Kantens, bevestigd als dienaar des Woords in de gemeenten te Opende en Surhuisterveen. Zijn bevestiging, ds. G. Boersema van Middelstum, had daarbij als tekst gekozen: 1 Timotheus 6:20-21. Ds. Geertsema verbond zich aan zijn gemeenten met een preek over Mattheus 24:45.

Ds. J. van der Wielen. Vrijdag 15 september jl. heeft de gemeente Nigtevecht-Weesp afscheid genomen van haar predikant ds. J. van der Wielen. Op zondag 17 september bediende hij in de avonddienst, als afscheidspreek, het Woord uit Openbaring 3:11.

Generale synode. In de zitting van **dinsdag 19 september** hervatte de synode de behandeling van de appèlschriften inzake „Groningen-Zuid”. Na brede bespreking werden ook de bezwaren tegen de schorsing-in-eigen-verantwoordelijkheid van ds. Van der Ziel afgewezen. **Woensdag 20 september** werden de laatste commissievoorstellen betreffende deze zaak besproken en door de synode aanvaard. Nadat drs. Deddens het presidium weer van ds. Francke had overgenomen, vergaderde de synode de rest van deze dag in comité.

Donderdag 21 september kwam, na afhandeling van een bezwaarschrift van br. K. Kruyswijk te Scheveningen tegen uitspraken van de P.S. van Zuid-Holland, de correspondentie met de Zuid-Koreaanse kerken weer aan de orde. De synode besloot deze correspondentie te doen afhangen van het antwoord, dat de General Assembly van genoemde kerken zal zenden op het schrijven, dat door de synode van Amersfoort-West aan hen zal worden gericht.

ADRESSEN

Ds. S. Braaksma, Lorentzstraat 13, Assen, tel. (05920) 4124. **Ds. D. Nieuwenhuis,** Midlumerlaan 39, Harlingen, tel. (05178) 2874. **Ds. R. Koolstra,** Traay 273, Driebergen, tel. (03438) 4103. **Ds. J. van der Wielen,** Sparksstraat 49, Spui, Terneuzen, tel. (01155) 873.

Eindhoven: scriba: Ir. A. Penning, Boerhaavelaan 56, Eindhoven, tel. (040) 13669. **Creil (N.O.P.):** scriba: F. van Dijk, Lange Omgang 18, Bant (N.O.P.), tel. (05297) 1371; diakonie: R. Deuzeman, Sportweg 36, Rutten (N.O.P.) **Bodegraven:** A. v. Doornik, Lindenlaan 26, Woerden, tel. (03480) 4369.

KORT VERSLAG

van de vergadering van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland op vrijdag 22 september 1967 te half tien in het gebouw van de Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

art. 1 opening.

De president-curator, ds. D. van Dijk, opent de vergadering, en gaat na voorlezing van Joh. 14:18-24 voor in gebed.

art. 2 notulen.

De secretaris, ds. H. Veltman, leest de notulen van de vergadering van 12 september 1967; de vergadering stelt ze vast.

art. 3 ingekomen stukken.

- bericht van overlijden van mevrouw A. A. Kleine-Schilder, de president-curator betuigt de hartelijke deelneming van de vergadering aan prof. H. J. Schilder bij het heengaan van zijn zuster.
- uitnodiging tot deelname aan de cursus „Praktische Maatschappijleer” aan studenten van de Theologische Hogeschool, te geven door dr. A. J. Hendriks; de deputaten-curatoren, die daartoe in de gelegenheid zijn, zullen deze cursus bijwonen.
- afschrift van een schrijven van de raad van De Gereformeerde Kerken te Kampen (scriba J. Bos) aan de Schooldagcommissie, voor kennisgeving aangenomen.
- afschrift van een schrijven van de raad van De Gereformeerde Kerk te Schiebroek-Hilligersberg-C. aan de generale synode te Amersfoort-West; van dit afschrift wordt kennis genomen.
- schrijven van dr. H. M. Mulder; zal door de secretaris worden beantwoord.
- brief van de raad van De Gereformeerde Kerk te W. of een artikel van één van de hoogleraren niet in strijd is met het zgn. „akkoord van januari 1966”. Deputaten-curatoren zullen mededelen, dat zij dit artikel niet in strijd achten met dit „akkoord”.
- schrijven van ds. C. G. B.; zal worden beantwoord.

Redactieleden:
Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

DE REDACTIE ONTVING:

De **Zonnehuis** kalender voor het jaar 1968.

De kalender heeft zeven werkelijk bijzonder mooie bloemenfoto's. De prijs is f 2,—.

Het zonnehuis is een christelijke vereniging tot verpleging van langdurig zieken.

Wie met open ogen door de wereld gaat, weet wat een groot leed gedragen moet worden juist door langdurig zieken; weet ook hoe zeer noodzakelijk het vaak is om bijzondere voorzieningen te treffen. En hoe veel geld dat wel kost.

Daarom: niet alleen vanwege de fraaiheid, maar ook vanwege het doel, wordt deze kalender hartelijk aanbevolen. A.

EN DAARBIJ KOMT DAN NOG, DAT DE GESCHIEDENIS DER SYNODEN VAN HARE NUTTIGHEID NIET ALTIJD EEN GUNSTIG GETUIGENIS AFLEGT, EN ZE DIKWERF DOET VOORKOMEN ALS OORZAAK VAN ALLERLEI TWIST EN VERDEELDHEID....

H. Bavinck

Propaedeutisch-examen: Geslaagd voor het propaedeutisch-examen de heren L. W. de Graaff, Buitendams 43, Hardinxveld-Giessendam en P. K. Meijer, Abel Tasmanstraat 141, Zwolle.

art. 4 persverslag.

Het persverslag wordt gelezen en door de vergadering vastgesteld.

art. 5 sluiting.

Nadat ds. I. de Wolff is voorgegaan in dankzegging sluit de president-curator, ds. D. van Dijk, de vergadering.

Namens het college van deputaten-curatoren,
F. de Vries, h.t. assessor.

Mededeling aan de leden van de Gereformeerde Persvereniging „OPBOUW”.

De najaarsvergadering van de Gereformeerde Persvereniging zal worden gehouden op zaterdag 14 oktober a.s. Convocatie zal tijdig worden gezonden.

Het Bestuur.